

NEUTEMELJENI OČITKI VJESNIKA NADBISKUPIJE SPLITSKO-MAKARSKE VIJEĆU ZA NAUK VJERE BKJ

Dr Štefan STEINER

AKSA je 19. II. 1972 (br. 7—95—72, str. 2) donela vest: Doktrinalna komisija Biskupske konferencije Jugoslavije »je raspravljala o tumačenju jednog problema enciklike ‚*Humanae vitae*‘ kako ga je u javnost iznio profesor ljubljanskog Teološkog fakulteta dr Štefan Steiner. Osim dra Steinera o problemu su referirali dr I. Fuček i dr B. Lekić. Komisija se složila da tumačenje dra Steinera nije u sukobu s enciklikom ‚*Humanae vitae*‘.« Isto vest je donesla i Glas koncila 5. III. 1972 (str. 14).

Vjesnik Nadbiskupije splitsko-makarske je na to vest reagiral najprej tako, da je objavil članek fra Karla Nole »Vijeće za nauk vjere i ‚*Humanae vitae*« (1972, br. 2, str. 10—14), nato pa še tako, da je donesla »Naš odgovor na Izjavu Doktrinalne komisije BKJ« (1972, br. 3, str. 28—29). K. Noli sem odgovoril na drugem mestu. V tem članku odgovarjam na »Naš odgovor...«, ker Vjesnik neutemeljeno napada Doktrinalno komisijo BKJ.

I. Kaj očita Vjesnik Vijeću za nauk vjere?

Zaradi natančnosti pri zavčanju Vjesnikovih trditev, ki jo zahteva pravičnost, moramo citirati pisanje Vjesnika skoraj v celoti:

»Naš odgovor na Izjavu Doktrinarne komisije BKJ

1. *Doktrinarna komisija ignorira učenje o prenošenju ljudskog života naše BK, tj. ‚Pastirsko pismo BKJ‘ od 11. 10. 1968. i ‚Uputu naših biskupa‘ od 18. veljače 1970. Ona i ne pokušava tvrditi da se njezina izjava ne sukobljava s ta dva dokumenta naše lokalne Crkve, za nas jedino kompetentna, uz Sv. Stolicu, nego se poziva na uputu francuskih biskupa...*

2. *Pitamo se da li svi članovi DK primaju nauk enciklike HV samo globalno ili u pojedinostima. HV uči: ‚... Neque vero, ad eos coniugales actus comprobandos ex industria fecunditate privatos, haec argumenta ut valida afferre licet: nempe id malum eligendum esse, quod minus grave videatur...‘ (HV, art. 14).*

Iz ovoga je jasno da na objektivnom području ne može doći do sukoba dužnosti ili do casus perplexi, jer se jedan zakon Božji ne može

protiviti drugom zakonu Božjem. Takav sukob može doći jedino na subjektivnom području, zbog krivo shvaćenih Božjih zakona. To je jasno iz Papine enciklike i iz oba dokumenta naše BK o tom predmetu.

3. *Prof. Steiner zagovara direktnu kontracepciju.* Ako prof. Steiner nije zagovarao i ne zagovara 'direktnne kontracepcije', onda ćemo mi svi biti steinerovci, dotično häringovci, i zavladat će među biskupima i teolozima Jugoslavije jedinstvo. Na žalost, prof. Steiner ovako o tome piše u svom članku 'Ne na umanjenje nego na uzveličanje enciklike *Humanae vitae*' (usp. Služba Božja, br. 4, str. 351, Makarska): 'Direktno kontracepcijsko dejanje ni formalni greh takrat, ko ga nekdo stori v perpleksnem primeru, ker bi sicer storil večje zlo, vedno pa je materialni greh, vedno neko zlo.'

Treba primijetiti da 'materijalni grijeh' nije uopće grijeh u pravom smislu riječi, kada se akt učini iz neznanja, zbog pogrešne, a stalne savjesti.

Dakle, ako bi netko imao pogrešnu, a stalnu savjest i tako bio in errore invincibili, morali bismo ga opravdati od teškog formalnog grijeha i dati mu odrješenje. To uče i naši biskupi u svojoj 'Uputi' od 1970, br. 50, i Sv. kongregacija za kler u odgovoru vashingtonskim svećenicima. Ali to već ne bi bio kompleksan slučaj na objektivnom, nego samo na subjektivnom području.

Na žalost, prof. Steiner izričito priznaje da se njegovo tumačenje o perpleksnom slučaju ne slaže s tumačenjem jugoslavenskih biskupa (usp. nav. članak str. 350). On doduše priznaje, na istom mjestu, tumačenju jugosl. biskupa stanovitu probabilnost, samo traži isto takvu probabilnost i za svoje tumačenje.

4. *Mi ne možemo dopustiti nikakvu probabilnost u praksi mišljenju prof. Steinera,* jer naši biskupi u svojoj 'Uputi' od 1970. pišu: 'Naš episkopat ne može odobriti dvosmisleno načelo po kojem bi kontracepcija bila uvijek nered, ali ne bi bila uvijek grijeh. Neizravno, s pravim razlogom dopuštena kontracepcija nije ni nered ni grijeh, a izravna kontracepcija objektivno je uvijek grijeh, jer nikada nije dopušteno učiniti zlo, pa ni malo zlo, da se postigne dobro.'

5. Teolozi mogu i moraju i dalje proučavati pitanja u vezi s HV, ali to moraju činiti u stručnim časopisima, a ne u praktičnopastoralnim, kao što je 'Služba Božja'.

6. Objavljivanjem izjave Vijeća za nauku vjere pri BKJ (Doktrinarne komisije) u AKSI i Glasu Koncila *povrijeđen je čl. 1 Statuta te komisije* koji kaže: 'DK ne može nastupiti samostalno prema javnosti ni prema trećim osobama.' DK je, prema propisu svojih Statuta, trebala svoj zaključak predati, *kao svoj savjet*, Saboru BK, dotično i splitskom nadbiskupu, kojega ona stvarno svojom izjavom osuđuje.«

II. Zavrnitev Vjesnikovih očitkov

1. Prvo, kar je treba povedati k Vjesnikovemu pisanju, je to, da Doktrinalni komisiji *podtika* »Izjavu«. Ta komisija sploh ni dala nobene izjave javnosti o tem, da se je »složila da tumačenje dra Steinera nije u sukobu s enciklikom *Humanae vitae*«. Komisija niti ni razpravljala o možnosti take izjave. Sam sem bil pri ustrezni seji navzoč.

AKSA in Glas Koncila nista prinesla »Izjave«, ampak *poročilo* o tem, kaj je komisija delala. Nobena beseda v tekstu AKSE in Glasa Koncila ne dovoli misliti, da gre za »Izjavo« Doktrinalne komisije, nikjer v tekstu ni omenjeno, da je to »Izjava« iste komisije, pod tekstom ni podpisana Doktrinalna komisija, itd. Za vsakega bralca, ki gleda stvari takšne, kakršne so, je to očitno.

Vest o tem, za kar se je zedinila Doktrinalna komisija, je dal gotovo neki član iste komisije. Toda eden ali tudi več članov, ki posredujejo vesti, ni Komisija sama.

Očitek Vjesnika *komisiji*, da je z »objavljanjem u ASKI i Glasu Koncila izjave Vijeća za nauk vjere pri BKJ... povrijeđen čl. 1 Statuta te komisije«, je torej *neosnovan* in zato *krivičen*, saj komisija nobene izjave ni dala objaviti, ampak je svoj sklep naredila le za BKJ, »kao svoj savjet«.

2. Osnovni očitek Doktrinalni komisiji, iz katerega končno izhajajo vsi drugi Vjesnikovi očitki, je: »Prof. Steiner zagovara direktnu kontracepciju«. Dokaz za to bi naj bilo moje besedilo: »Direktno kontracepcijsko dejanje ni formalni greh takrat, ko ga nekdo stori v perpleksnem primeru, ker bi sicer storil večje zlo, vedno pa je materialni greh, vedno neko zlo.«

Na Vjesnikovo trditev odgovarjam:

a. Besedilo, ki služi Vjesniku za dokaz trditve, je *iztrgano iz konteksta*. Ko ga je pisec Vjesnika iztrgal, pa ga je še *samovoljno razlagal*.

Ožji kontekst inkriminiranega besedila se glasi: »V tej zvezi moram odločno zavrniti Nolino podtikanje: ‚Po ovom razlaganju pisca samo kontracepcija iz obijesti i samovolje bila bi grijeh, a iz potrebe ne bi bila grijeh‘. Na podlagi mojega izvajanja nihče ne bi smel priti do takega sklepa. Na podlagi mojega izvajanja je mogoče priti samo do naslednjega sklepa: direktno kontracepcijsko dejanje ni formalni greh takrat, ko ga nekdo stori v perpleksnem primeru...« (Ne na umanjeenje..., v: Služba Božja, 1971, str. 351).

Sirši kontekst, v katerem je po načelih hermenevtike treba razumeti inkriminirano besedilo, pa je naslednji: »Najtežji perpleksni primer, najtežja kolizija dolžnosti nastopi, ko človek stoji pred izpolnitvijo dveh ‚hic et nunc‘ nasprotujočih si naravnih zakonov. Tak primer ima pred očmi tudi tekst francoskih škofov, prav tako pa moj kazus. Če gledamo s strani objekta zakona, kajpada do kolizije dveh naravnih zakonov nikoli ne more priti, saj je naravne zakone vtisnil v človekovo naravo Bog, ki ne more zahtevati od človeka izpolnitve dveh nasprotujočih si dolžnosti. Če pa gledamo s strani subjekta zakona, pa do kolizij naravnih zakonov prihaja zaradi človekove nepopolnosti, grešnosti, pomankljivega spoznanja, objektivnega zla v svetu itd.« (str. 340). Dalje: »V svoji razpravi sem jasno povedal, da je direktno kontracepcijsko dejanje, nekaj nečasnega' in da po cerkvenem nauku za direktno preprečevanje spočetja, kontracepcijska sredstva niso dovoljena'. To jaz zagovarjam. Toda v mojem kazusu gre za kolizijo dolžnosti, za *prepleksen primer*, za primer, ko ne grozi samo zlo kontracepcije, ampak tudi zlo nevarnega krhanja zakona... Rešitev mojega kazusa se sklicuje preko ‚Note pastorale‘ francoskih škofov iz nauka sv. Alfonza Lig. na tradicionalno moralno-teološko načelo: ‚in casu perplexo minus malum eligendum‘, to pa po dobro oblikovani in iskreni vesti« (str. 342).

Torej prvič: V moji razpravi, kjer je inkriminirano besedilo, gre za rešavanje *konkretnega* moralnega primera, kazusa določenih zakoncev, in za aplikacijo splošnih moralnih načel na ta primer. Že to dejstvo samo jasno priča, da govorim o koliziji na subjektivnem področju in ne o koliziji na objektivnem področju.

Drugič: V širšem kontekstu naravnost povem, da razpravljam o perpleksnem primeru, ki nastane »s strani subjekta zakona«, torej o perpleksnem primeru na subjektivnem področju. To sem celo podčrtal. Naravnost povem dalje, da »s strani objekta zakona«, to je na objektivnem področju, do kolizije naravnih zakonov sploh ne more priti.

Tretjič: V širšem kontekstu je tudi odločno rečeno: »To jaz zagovarjam«, namreč, »da je direktno kontracepcijsko dejanje ‚nekaj nečastnega‘«. Dalje je poudarjeno, da gre v mojem kazusu »za *perpleksen primer*« (tudi to sem podčrtal!), torej za subjektivno dejstvo, saj moralni zakoni ne morejo biti perpleksni, prav tako ne moralne dolžnosti. O tem, da pri reševanju kazusa ne govorim o direktni kontracepciji na objektivnem področju, priča tudi sklicevanje na oblikovano in iskreno vest, saj je vest ‚norma proxima‘ na subjektivnem področju.

Četrtyč: Iz ožjega konteksta pa je očitno, da je moj namen zavračanje »zavrtni Nolino podtikanje« in *ne zagovarjati direktno kontracepcijo kot tako*, še več, očitno je, da zavračam kontracepcijo »iz potrebe«, torej direktno kontracepcijo izven perpleksnega primera.

Z metodo, ki jo uporablja pisec, da bi mi dokazal zagovarjanje direktne kontracepcije, namreč z metodo iztrgavanja mojega besedila iz konteksta, lahko dokaže tudi sv. pismu, da uči: »Ni Boga« (prim. Ps 13,1).

Petič: Celo iz samega inkriminiranega teksta je za tistega, ki upošteva moralno teološka načela, razvidno, da mi je direktna kontracepcija »vedno neko zlo«, da je objektivno nedovoljena; prav zato pa jo imam tudi takrat, ko je storjena v perpleksnem primeru kot manjše zlo za »materialni greh«. V tem tekstu govorim o storitvi »v perpleksnem primeru« in o izognitvi »večjemu zlu«, kar je mogoče samo na subjektivnem področju. *Ločitev objektivnega in subjektivnega področja* je torej v samem inkriminiranem tekstu popolnoma jasna.

Vjesnikov pisec tega noče videti. On se obeša na goli izraz »direktna kontracepcija«.

Šestič: Iz samega inkriminiranega teksta je dalje očitno, da ne gre za zagovarjanje direktne kontracepcije ne na objektivnem ne na subjektivnem področju, ampak za *ugotavljanje*, da je »na podlogi mojega izvanjanja mogoče priti samo do naslednjega sklepa: direktno kontracepcijsko dejanje ni formalni greh takrat, ko ga nekdo stori v perpleksnem primeru, ker bi sicer storil večje zlo...«.

b. Vjesnikov pisec trdi da »do sukoba dužnosti ili do casus perplexi... može doći jedino na subjektivnom području, zbog krivo shvaćenih Božjih zakona. To je jasno iz papine enciklike i iz oba dokumenta naše BK. o predmetu.« Ali ima s tem pisanjem perpleksen primer za tisto, kar perpleksen primer zares je, ali za kaj drugega? To vprašanje je upravičeno, kajti pisec pozneje pravi: »Dakle, ako bi netko imao pogrešnu, a stalnu savjest i tako bio in errore invincibili, morali bismo ga opravdati od teškog formalnog grijeha i dati mu odrješenje. To uče naši biskupi u svojoj ‚Uputi‘ od 1970, br. 50, i Sv. kongregacija za kler

u odgovoru vašingtonskim svečenicima. Ali to več ne bi bio kompleksan slučaj na objektivnom nego samo na subjektivnom področju«. S tem hoče pisec spodbijati vsebino mojega teksta, ki ga je inkriminiral in ki govori o perpleksnem primeru. Po vsem tem je torej gornje vprašanje upravičeno, saj se najprej zdi, da pisec perpleksen primer priznava, potem pa njegov tekst navaja, da misli, da mu je ‚casus perplexus‘ isto kot ‚error invincibilis‘.

Zaradi jasnosti povejmo, kaj je po tradicionalni moralki ‚casus perplexus‘ in kaj ‚error invincibilis‘. Perpleksen primer je stanje vesti, v katerem vest »ex utraque parte peccatum timet, sive faciat sive omittat actum« (D. M. Prümmer, I, 317; prim. Noldin, I, 214; Merkelbach, II, 113; Lanza-Palazzini, I, 359). Nepremagljiva zмотa pa »significat iudicium erroneum seu assensum veritati non conformem; ergo praeter carentiam cognitionis alicuius veritatis involvit iudicium veritati contrarium . . .«, quod »deponi non potest« (Noldin, I, 48—49; prim. Prümmer, I, 39). Med perpleksnim primerom in nepremagljivo zmoti je torej *bistvena razlika*. V perpleksnem stanju človek ve, kaj zahtevata zakona na obeh straneh, in je tudi prepričan o tem, da je to kar zahtevata pravilno in dobro, prepričan celo o tem, da stori zlo, če kateri koli zakon prekrši. Prav to prepričanje ga spravi v perpleksnost. V nepremagljivi zmoti pa je človek prepričan, ali da zakon ne obstaja ali da ne obvezuje ali da je tisto, kar zahteva napačno, itd. V perpleksnem primeru torej gre za *pravilno prepričanje*, v nepremagljivi zmoti pa za *nepravilno prepričanje*. Druga važna razlika pa je, da je v perpleksnem primeru človek prepričan, da *nujno stori neko zlo*, naj kateri koli zakon izpolni ali ne izpolni, in *se boji storiti* katero koli zlo, v nepremagljivi zmoti pa je prepričan, da *dela prav*, in *se greha ne boji*.

Ako torej Vjesnik priznava na področju urejanja rojstev možnost perpleksnega primera in ima perpleksni primer za tisto, za kar ga ima tradicionalna moralna teologija, *nima kaj očitati* ne Doktrinalni komisiji ne meni. S svojim tekstom, s tekstom pod svojo točko 2. je Vjesnik celo zelo lepo ponovil tisto, kar sem jaz trdil v razpravi »Ne na umanjeње nego na uzveličanje . . .« (str. 340), namreč, da na objektivnem področju ne more priti do kolizije dolžnosti, pač pa je to možno na subjektivnem področju.

Če pisec Vjesnika priznava perpleksen primer v smislu tradicionalne moralke, ga vprašam: *Za kaj se mora človek v perpleksnem stanju odločiti, da bo čim bolj častno ravnal?* Tradicionalna moralka na čelu s sv. Alfonzom uči, da človek v tem primeru »*tenetur eligere minus malum*« (St. Alphonsus, Theol. mor. I, Num. 15, p. 6), to pa po formirani in iskreni vesti. ‚Tenetur eligere‘ pa v perpleksnem primeru pomeni, da mora *direktno* storiti manjše zlo, kajpada zato, da ne bi direktno storil večjega zla. Moj, po Vjesniku inkriminirani tekst, torej ne uči nič drugega kakor tradicionalna moralka. Jasno je, da pri direktni storitvi manjšega zla v perpleksnem primeru ne gre za ‚*voluntarium liberum*‘, ampak za ‚*voluntarium necessarium*‘. V perpleksnem primeru je *alternativa samo*: ali direktno storiti večje zlo ali direktno storiti manjše zlo.

Če se pa pisec s to izbiro, s to direktno storitvijo manjšega zla v perpleksnem primeru ne strinja, potem naj pove, *kako* naj človek v perpleksnem primeru ravna (gre za subjektivno področje), da ne bo

storil direktno nobenega zla! Naj konkretno pove, kako naj zakonci v perpleksnem primeru *izberejo* kontracepcijo kot manjše zlo, če je ne smejo direktno!

Ako pa pisec možnost perpleksnega primera na področju urejanja rojstev s strani subjekta ne priznava, če torej zreducira perpleksen primer enostavno na ‚error invincibilis‘, kar smo prisiljeni sklepati po izjavljanju v njegovi 3. točki, potem mu je treba povedati, da ne ravna v skladu z izjavo Kongregacije za verski nauk in Kongregacije za kler.

c. V rešitvi t. i. washingtonskega primera je Kongregacija za kler glede izbire manjšega zla v perpleksnem primeru izjavila: Posebne okoliščnosti, ki spremljajo objektivno slabo dejanje, ga ne morejo narediti za objektivno dobro dejanje, morejo ga pa narediti ‚negrešno, zmanjšano v krivdi ali subjektivno branljivo‘ (v angleškem izvorniku: inculpable, diminished in guilt or subjectively defensible)« (Okrožnica Nadškofijskega ordinarijata v Ljubljani, 1972, št. 8, str. 60). Glede obveznosti ravnanja po vesti na področju urejanja rojstev, predvsem seveda v perpleksnem primeru, pa ista kongregacija uči: »Končno je vest vedno obvezna (izvornik: inviolable). Zato nikogar ne smemo siliti, da bi storil kaj zoper svojo vest. Tako spričuje moralna tradicija Cerkve« (prav tam).

Vsebina mojega teksta, ki ga je Vjesnik inkriminiral, se torej popolnoma sklada z naukom Kongregacije za kler. Ko Vjesnik zavrača to vsebino, dela nauku kongregacije nasilje, ne jemlje ga celostno, obrača ga samo na ‚error invincibilis‘. Le zakaj ni Vjesnik izjave kongregacije citiral, če ta nauk res govori samo v njegov prid? In zakaj tako v nič devlje »materijalni grijeh« potem, ko ve za nauk kongregacije, da »posebne okoliščnosti« ne morejo narediti objektivno slabega dejanja za objektivno dobro?

Kongregacija za verski nauk je na vprašanje koprškega škofa dr. J. Jenka »Ali težavo uskladiti odgovorno starševstvo z dolžnostjo ohraniti trdno zakonsko vez s spolno združitvijo moremo upravičeno imeti za casus perplexus?« odgovorila: »Razlikujem: *objektivno*: negative; pravilo, ki prepoveduje kontracepcijo, je vedno veljavno in to brez-pogojno. *Subjektivno*, ali v subjektivni zmedenosti vesti: affirmative« (Okrožnica Apostolske administracije za Slovensko Primorje, 1972, št. 9, str. 77; isto v: Vjesnik Nadbiskupije splitsko-makarske, 1972, br. 4, str. 33—34). Ista kongregacija je potem na vprašanje »Ali je mogoče, da se vestni zakonci, ki so o tej stvari (predvsem o prepovedi direktne kontracepcije po HV; op. pis.) dobro poučeni in hočejo živeti kot dobri kristjani, znajdejo pred takim perpleksnim primerom (kakršnega omenjajo francoski škofje v 16. točki ‚Note pastorale‘; op. pis.)?« izjavila: Ni mogoče izključiti možnosti, da se subjektivno dogodi tak primer« (prav tam). Ravno tako ločuje Kongregacija za verski nauk objektivno in subjektivno področje ter dopušča perpleksen primer na subjektivnem področju, ko gre za urejanje rojstev, tudi v odgovoru ljubljanskemu nadškofu dr. J. Pogačniku (prim. Okrožnica Nadškofijskega ordinarijata v Ljubljani, 1972, št. 8, str. 57—59).

Tudi spremno pismo kardinala Šeperja, prefekta Kongregacije za verski nauk, k odgovoru škofu Jenku loči ‚error invincibilis‘ in ‚casus perplexus‘: Izjava francoskega episkopata »ima lahko tudi dober pomen, seveda le subjektivno, ko je človek perpleksen ali ima zmotno

vest brez svoje krivde« (Okružnica Apostolske administracije za Slov. Prim., 1972, št. 9, str. 78). Spremno pismo istega kardinala k odgovoru ljubljanskemu nadškofu pa izjavlja: »To se pravi, da se dopušča možnost, da je vest subjektivno inculpabiliter erronea ali perpleksna« (Okružnica Nadškofijskega ordinarijata v Ljubljani, 1972, št. 8, str. 59).

Tako ljubljanski nadškof kakor koprski škof sta postavila vprašanja Kongregaciji za verski nauk prav v zvezi z *mojim stališčem glede perpleksnega primera* (koprski škof je v dopisu celo navajal moje ime in me predstavil kot učenca p. Häringa, čeprav sem bil tudi učenec nekaterih moralistov, ki so člani Kongregacije za verski nauk, npr. patra H. Lia).

Po odgovorih Kongregacije za verski nauk in Kongregacije za kler bi se moral vsi ravnati po načelu: *„Roma locuta — causa finita“*.

3. Vjesnik trdi, da »prof. Steiner izričito priznaje da se njegovo tumačenje o perpleksnem slučaju ne slaže s tumačenjem jugoslovanskih biskupa (usp. nav. članak, str. 350). On doduše priznaje, na istom mestu, tumačenju jugosl. biskupa stanovitu probabilnost, samo traži isto takvu probabilnost i za svoje tumačenje.«

a. Na strani 350 svojega članka in *nikjer* Steiner ne »traži isto takvu probabilnost i za svoje tumačenje«. On se zavzema za probabilnost *nauka francoskih škofov*. Kako more Vjesnik zapisati takšno neresnico?! Prav tako ni res, da »Steiner izričito priznaje da se njegovo tumačenje o perpleksnem slučaju ne slaže s tumačenjem jugoslovanskih biskupa«. Naj Vjesnik citira tekst, v katerem se to »izričito priznaje«! In kakšna logika je to, da se Steiner »ne slaže«, istočasno pa priznava »stanovitu probabilnost«?

Na strani 350 se jaz nasproti mišljenju K. Nole zavzemam za probabilnost nauka francoskih škofov o perpleksnem primeru in priznavam »probabilnost mišljenju, ki ga zagovarja Nola«, *ker se je za to mišljenje »izjavil tudi jugoslovanski episkopat«*. To je resnica! Gre torej za direktno konfrontacijo nauka francoskih škofov in Nolinega mišljenja, ne pa za konfrontacijo nauka jugoslovanskega episkopata in mojega razlaganja. Jaz pa sem, dokler nista Kongregacija za verski nauk in Kongregacija za kler vprašanja o perpleksnem primeru rešili, priznaval probabilnost *tako nauku francoskega kakor jugoslovanskega episkopata*. In prepričan sem, da je to bilo za jugoslovanskega teologa najbolj pravilno in lojalno stališče. Zakaj?

Francoski škofje učijo: »Kontracepcija nikoli ne more biti nekaj dobrega. Vedno je nered. Ta nered pa ni vedno nekaj grešnega. Zgodi se namreč, da se nekateri zakonci po svojem prepričanju znajdejo pred resničnim navskrižjem dolžnosti (Gaudium et spes 51). Vsakdo pozna duhovne stiske, ki mučijo iskrene zakonce takrat, ko jim naravni ciklus ne nudi dovolj zanesljive podlage za urejanje rojstev' (Humanae vitae, 24). Ti zakonci se na eni strani zavedajo, da morajo pustiti vsako zakonsko dejanje odprto za porajanje življenja, prav tako pa so v vesti prepričani, da se je treba izogniti novemu rojstvu ali ga premakniti na poznejši čas. Ne morejo pa za to uporabljati naravne menjave plodnosti in neplodnosti pri ženi. Na drugi strani pa ti zakonci v svojem primeru ne vidijo, kako naj bi se za sedaj odpovedali izrazom svoje fizične ljubezni, ne da bi bila ogrožena trdnost njihovega zakona (Gaudium et spes 51,1). — Za rešitev tega navskrižja opozarjamo enostavno

na stalni nauk moralke: ko je nekdo v navskrižju dolžnosti in se zato ne more izogniti nekemu zlu, naj bo njegova odločitev kakršna koli, je treba po tradicionalni modrosti pred Bogom raziskati, katera od nasprotujočih si dolžnosti je večja. Zakonci se bodo odločili po skupnem premisleku, ki naj ga izvrše z vso vestnostjo, kakršno zahteva veličina njihovega zakonskega poklica. — Nobene dolžnosti v navskrižju ne smejo pozabiti niti podcenjevati. Svoja srca bodo torej imeli dovzetna za božji klic in bodo pozorni na vsako novo možnost, ki bi naredila njihovo sedanjo izbiro ali ravnanje za sprašljivo« (Note pastorale, 16). Iz izrazov, »se nekateri zakonci po svojem prepričanju znajdejo« (original: »des époux se considerent en face«; op. pis.), »zakonci v svojem primeru ne vidijo« (original: »ils ne voient pas, en se qui les concerne«; op. pis.) itd., je očitno, da francoski škofje mislijo na kolizijo dolžnosti na subjektivnem področju, na subjektivni perpleksni primer.

Jugoslovanski škofje učijo: »Nije nipošto dopušteno uzimati kontracepcijska sredstva kao manje zlo u slučaju takozvanog sukoba dužnosti. Može se naime dogoditi da roditelji ne mogu, pa i ne smiju, imati više djece. To je jedna dužnost. Druga je dužnost podržavati bračnu ljubav bračnim činima, jer bi bez toga bračna ljubav i s njom sam brak mogli doći u opasnost. Između tih dviju dužnosti: ne imati više djece i sačuvati brak, neki drže da je veća dužnost sačuvati brak, pa onda tvrde da je nemoguće sačuvati brak pomoću periodičnog uzdržavanja, te u tim slučajevima dozvoljavaju upotrebu kontracepcijskih sredstava kao manje zlo. Mi pa držimo da nije dopušteno činiti zlo da se postigne dobro. U tim i sličnim slučajevima jedino dopušteno sredstvo da se podržava bračna ljubav i tako spašava brak jest periodično uzdržavanje i vršenje bračnog čina u neplodnim danima« (Uputa, 10). Jugoslovanski episkopat torej *ne dopušta*, da bi se kdo v perpleksnem primeru na subjektivnem področju smel ravnati po načelu tradicionalne moralke: ‚in casu perplexo minus malum eligendum‘. To pričajo predvsem izrazi »nipošto«, »u tim i sličnim slučajevima«, najbolj pa odsotnost izrazov, po katerih bi mogli soditi, da pa se je na subjektivnem področju dovoljeno ravnati po omenjenem načelu tradicionalne moralke. Omenjeni nauk jugoslovanskega episkopata poskuša celo *zaobiti* možnost perpleksnih primerov na subjektivnem področju, kar priča posebno izjava, da »u tim i sličnim slučajevima jedino dopušteno sredstvo... jest periodično uzdržavanje i vršenje bračnog čina u neplodnim danima«, saj je *dejstvo*, da mnogi zakonci ne morejo uporabljati za odgovorno urejanje rojstev ženinega cikla, ker je ta nezanesljiv (po zdravniških ugotovitvah bi naj 40% žena imelo nezanesljiv ciklus). Nauk jugoslovanskega episkopata pa kajpada velja za *objektivno področje*.

Ko torej ima jugoslovanski teolog pred seboj omenjeni nauk francoskega episkopata (s katerim se sklada nauk številnih drugih episkopatov) na eni in nauk jugoslovanskega episkopata na drugi strani in vidi, da francoški škofje učijo za subjektivno področje in prav učijo, jugoslovanski škofje pa perpleksen primer na subjektivnem področju implicite izključujejo, prav pa učijo za objektivno področje, poleg tega pa ve, da resnica ni omejena z jugoslovansko mejo in da moralnim načelom ni prepovedano priti v Jugoslavijo, in upošteva, da so jugoslovanski škofje njegovo neposredno cerkveno učiteljstvo, kaj naj ta teo-

log stori? Kakor rečeno, po mojem mnenju je najbolj pravilno in lojalno, če prizna probailnost obema stranema. Da je bilo to stališče pri nas najprimernejše, je potrdila tudi Kongregacija za verski nauk. Na vprašanje škofa J. Jenka »Je ali ni v skladu z naukom okrožnice Humanae vitae razlaga francoskih škofov od 8. 11. 1968 pod točko 16...?« je kongregacija odgovorila: »Glej odgovor pod 1.« Pod to točko pa je rečeno: »Razlikujem: objektivno: negative... Subjektivno, ali v subjektivni zmedenosti vesti: affirmative« (Okrožnica Ap. adm. za Slov. Prim., 1972, št. 9, str. 77).

b. Niti malo ne želim, da bi kdo postal »steinerovec«. Pač pa bi bil zelo vesel, da bi se vsi držali tradicionalnega moralnega nauka, ki dopušča subjektivno perpleksnost na vseh področjih človekovega delovanja in uči, da se je v tem stanju treba po formirani in iskreni vesti ravnati po načelu: 'in casu perplexo minus malum eligendum'. Na zvestobo moralnim načelom v zvezi s perpleksnim primerom opozarja tudi kardinal Šeper v spremnih pismih k odgovoru, ki rešujejo jugoslovanski problem perpleksnega primera: »Izjava francoskega episkopata »ima lahko tudi dober pomen, seveda le subjektivno, ko je človek perpleksen ali ima zmotno vest brez svoje krivde. Tu veljajo načela, ki jih navaja moralka za take primere« (Okružnica Ap. adm. za Slov. Prim., 1972, št. 9, str. 78). In še: »To se pravi, da se dopušča možnost, da je vest subjektivno inculpabiliter erronea ali perpleksna. To so splošni moralni principi« (Okrožnica Nadškofijskega ord. v Ljubljani, 1972, št. 8, str. 58).

Če bi se pisec Vjesnika držal vseh tradicionalnih moralnih načel, ki urejujejo delovanje v perpleksnem primeru, ne bi imel razloga, da napada Doktrinalno komisijo zaradi tega, ker se je »složila da tumačenje dra Steinera nije u sukobu s enciklikom 'Humanae vitae'«. Saj, kakor smo videli zgoraj, sem se zavzemal samo za priznanje možnosti perpleksnega primera na subjektivnem področju in za ravnanje v tem primeru po načelu: 'in casu perplexo minus malum eligendum'.

Če bi Ordinarijat nadbiskupije splitsko-makarske upošteval vsa tradicionalna moralna načela v zvezi s perpleksnim primerom, ne bi »zabranio tiskanje članka prof. Steinera u 'Službi Božjoj' o H. V.« in ne bi prepovedal razširjati »Službo Božjo«, v kateri je bil članek tiskan, potem, ko je dal 'nihil obstat' Škofijski ordinarijat v Mariboru.

Če bi se vsi držali tradicionalnih moralnih načel, potem bi zavladalo »među biskupima i teolozima Jugoslavije jedinstvo«, še več, do neednosti sploh ne bi prišlo.

Vjesnik Nadbiskupije splitsko-makarske trdi, da »je jasno iz papirne enciklike i iz oba dokumenta naše BK«, da »do sukoba dužnosti ili do casus perplexi... može doći jedino na subjektivnom području«, Jaz sem zagovarjal kolizijo dolžnosti, perpleksen primer na subjektivnem področju. Doktrinalna komisija se je prav zato zedinila, da v moji razlagi ni ničesar proti papeževi encikliki. Nejasno je torej, zakaj je Nadškofijski ordinarijat v Splitu prepovedal moj članek, nejasno, zakaj Vjesnik istega ordinarijata napada Doktrinalno komisijo, nejasno, zakaj med jugoslovanskimi škofi in teologi ni edinstva. Odgovor bo najbrž v razločevanju med *resnico nečesa* in *resnico nekoga*.

c. Naše dosedanje obravnavanje Vjesnikovega pisanja, ki ima naslov »Naš odgovor na Izjavo Doktrinalne komisije BKJ«, razkriva samovoljnost in neutemeljenost naknadne trditve istega lista, ki se glasi:

»Iz gornjeg je jasno, da je naš nadbiskupski ordinarijat pravilno postupio, kad je zabranio tiskanje članka prof. Steinera u ‚Službi Božjoj‘ o H. V. i da su izjave Vijeća za nauk vjere pri BK i pisanje G. K. o tom predmetu bile pogrešne« (1972, br. 4, str. 35.). »Jasno« bi naj to bilo iz odgovora Kongregacije za verski nauk škofu J. Jenku. Zgoraj smo posemne odgovore te kongregacije citirali.

Ali je iz odgovora kongregacije jasno, da na području urejanja rojstev ne more priti na subjektivnem području do perpleksnega primera? Ali je iz tega odgovora jasno, da se zakonci v perpleksnem primeru ne smejo ravnati po tradicionalnem načelu: ‚in casu perplexo minus malum eligendum?‘ Ali je jasno, da je nauk francoskih škofov za subjektivno področje napačen, nauk jugoslovanskih škofov pa za isto področje pravilen?

Ko bo na vsa ta vprašanja Vjesnik mogel odgovoriti z ‚da‘, bo lahko trdil, kar je trdil. Dokler pa ne bi mogel tako odgovoriti (in tako ne bo mogel odgovoriti nikdar), dotlej je jasno samo to, da »nadbiskupski ordinarijat« v Splitu *ni pravilno* »postupio, kad je zabranio tiskanje članka prof. Steinera u ‚Službi Božjoj‘ in da je mišljenje »Vijeće za nauk vjere pri BK« o mojem pisanju bilo *pravilno*.

Naše dosedanje obravnavanje Vjesnikovega odgovora Doktrinalni komisiji tudi priča, da Vjesnik *nima pravice spraševati*, »da li svi članovi DK primaju nauk enciklike HV samo globalno ili i u pojedinostima«. Vjesnik tudi ni dokazal, da bi DK storila kaj proti HV.

Prav tako Vjesnik *nima pravice trditi*, da »Doktrinalna komisija ignorira učenje o prenošenju života naše BK, t. j. ‚Pastirsko pismo BKJ‘ ... i ‚Uputi naših biskupa‘«. S čim je Vjesnik dokazal svojo trditev?

Vjesnik celo trdi, da »je jasno iz papine enciklike i iz oba dokumenta naše BK«, da »do sukoba dužnosti ili do casus perplexi ... može doći jedino na subjektivnom području«. Doktrinalna komisija ni spregledala v mojem pisanju, da zagovarjam samo perpleksen primer na subjektivnem področju in ravnanje v tem primeru po tradicionalnem načelu: ‚in casu perplexo minus malum eligendum‘. Vjesniku pa se je to zgodilo.

4. Vjesnik izjavlja: »Mi ne možemo dopustiti nikakvu probabilnost u praksi mišljenju prof. Steinera, jer naši biskupi u svojoj ‚Uputi‘ od 1970. pišu: ‚Naš episkopat ne može odobriti dvosmisleno načelo po kojemu bi kontracepcija bila uvijek nered, ali ne bi bila uvijek grijeh.«

Vjesniku je treba najprej povedati, da tega teksta v »Uputi od 1970« sploh ni! Ta tekst je v Izjavi »Predsjedništva Vijeća za nauku vjere pri BKJ«, ki so jo podpisali člani tega predsedstva, to se pravi samo trije »naši biskupi«.

Potem je treba reči, da je ravno to Izjavo Kongregacija za verski nauk *ovrgla*, ko je izjavila, da je subjektivno perpleksen primer na področju urejanja rojstev možen. Ovrkla tudi Kongregacija za kler z izjavo, da posebne okolnosti, ki spremljajo objektivno slabo dejanje, morejo to dejanje narediti »negrešno, zamanjšano v krivdi ali subjektivno branljivo«.

Dalje moram povedati, da nisem zahteval »nikakvu probabilnost u praksi« svojemu mišljenju, ampak sem se zavzemal za probabilnost nauka francoskega in drugih episkopatov, kolikor se nanaša na subjektivno področje.

Konačno pa je treba Vjesnik spomniti, da sem zagovarjal perpleksen primer na subjektivnem področju in za reševanje tega primera po tradicionalnem moralnem načelu. To pa ne potrebuje nikakršne probabilnosti in od nikogar dopustive probabilnosti. Glede dovoljenosti uporabljanja tradicionalnega moralnega nauka, ki govori o perpleksnem primeru, ni v Cerkvi *nobenega dvoma, ampak popolna gotovost*.

5. Vjesnik pravi, da »teolozi mogu i moraju dalje proučavati pitanja u svezi s HV, ali to moraju činiti u stručnim časopisima, a ne u praktično-pastoralnim, kao što je ‚Služba Božja‘«.

Svoj članek »Ne na umanjenje nego na uzveličanje...«, o katerem Vjesniku govori, sem poslal v ‚Službo Božjo‘ zato, ker je ta članek *odgovor* na članek K. Nole »Nekaj kazusov«, ki je bil objavljen v tem časopisu (1969, 421—432; 1970, 67—74). V svojem članku je Nola trdil več neresnic in je v marsičem moje pisanje izkrivil itd. (prim. Služba Božja, 1971, 330, 336, 351 itd.). Torej sem se imel pravico braniti v ‚Službi Božji‘.

V ‚Službi Božji‘ je izšel tudi članek dr. J. Kuničića »Neka ‚nova‘ osporavanja u pitanju kontracepcije« (1971, 95—99), v katerem avtor z nedopustno metodo in s podtikanjem kritizira moj dopis Škofovski konferenci Jugoslavije. Torej sem moral resnico zopet braniti v ‚Službi Božji‘.

V isti reviji sta bila potem objavljena dva članka K. Nole, »Odgovor dr. Steineru« (1972, 58—63) in »Doktrinalna komisija B. konferencije Jugoslavije i ‚Humanae vitae‘« (1972, 125—130). V obeh člankih uporablja Nola nedopustno metodo, izkrivlja misel nasprotnikov, napada osebe, npr. v prvem škofa dr. M. Držečnika, v drugem pa nadškofa dr. J. Pogačnika, itd. Drugi Nolin članek je uredništvo ‚Službe Božje‘ objavilo celo z naslednjim pripisom: »Zamoljeni smo od splitskog nadbiskupa dr. Frane Franića, da objavimo ovaj članak« (1972, 125).

V listih »praktično-pastoralnim, kao što je ‚Služba Božja‘ se smeje objavljati članki, ki uporabljajo nedopustno metodo, podtikajo, napadajo celo škofe, itd., ne smejo se pa po mišljenju Vjesnika Nadbiskupije splitsko-makarske objavljati članki, ki vse to zavračajo; krivično napadeni se ne sme braniti. Zelo se čudim *dvojni meri* Vjesnika! Kakšno diskriminacijo uganja Vjesnik? Kakšno časnikarsko moralo zagovarja? Kakšen odnos ima do iskanja resnice?

6. Vjesnik potem zahteva, da bi Doktrinalna komisija »trebala svoj zaključak predati... i splitskom nadbiskupu, kojega ona stvarno svojom izjavom osuđuje.«

Videli smo, da Doktrinalna komisija ni izdala nobene izjave, s katero bi obsodila splitskega nadškofa.

Kar zahteva Vjesnik od Doktrinalne komisije, *po tistem bi se moral sam ravnati*. Ali je Vjesnik »Naš odgovor na Izjavo Doktrinalne komisije BKJ«, s katerim »stvarno... osuđuje« skoraj vse škofe, ki so člani iste komisije, predal tem škofom? Ali je predal tem škofom članek »Vijeća za nauk vjere BKJ i ‚Humanae vitae‘, s katerim jih je stvarno obsodil. Vjesnik je prvo in drugo (1972, br. 2, 10—14) enostavno objavil.

S k l e p

Očitki v pisanju »Naš odgovor na Izjavo Doktrinalne komisije BKJ« isti komisiji *so neutemeljeni in zato krivični*.